

עלו שבות

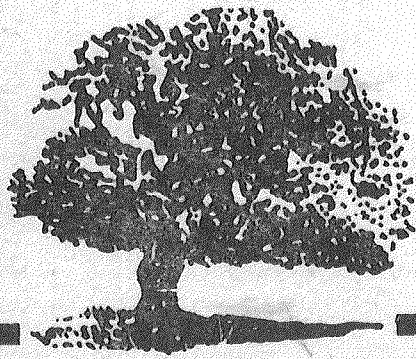
לתלמידי הישיבה בצה"ל

- * בשוב העלוך - בן ציון ואליהו.
- * על המתירנות וספיחיה - הרב י. עמיטל.
- * מלאכת הצובע - יהודה גלעד.
- * פתחו פתח - יובל שרלו.
- * מי יתן טהור מטמא - יוסי עזפר.
- * מזיק ע"י סגולה - איתמר ורהפטיג.
- * תקיעות דר"ה - מרדכי סבח.
- * ברמא בשבת - איתן אנסבכר.
- * מזמור שיר ליום השבת - שמואל כהן.

בס"ד

אדר תשל"ט

י"ג לשחרור ירושלים

ישיבת הר עציון • אלו שבות • הרי חברון

מי יתן טהור מטמא / יוסי עופר

"ויקח לו למך שתי נשים...וצילה גם היא ילדה אח טובל

קין...ואחות חובל קין נעמה" (בראשית ד יט-כב)

רש"י: נעמה היא אסתר של נח. בב"ר.

מה ראו חז"ל לקבע כך? האם רק משום שלא מצאנו שם אשה אחרת מפורש בתורה, נאלצו להתפק בנעמה?

אם נעמיק להתבונן בשמות המופיעים בתורה, נראה שיש במקראות יסוד

רעיוני מוצק לזהוי זה.

* * *

שתי שושלות של בני אדם הראשון מפורטות בתורה. (שהרי הכל מת ולא הוליד בנים) הראשונה היא שושלתו של קין (ד, יז-כד) והשניה שושלתו של שת (פרק ה') ניתן להעמידן זו מול זו בצורה הבאה:

<u>שושלת קין</u>		<u>שושלת שת</u>
אדם	_____	אנוש
קין	_____	קינן
חנוך	_____	מהללאל
עירד	_____	ירד
מחויאל	_____	חנוך
מתושאל	_____	מתושלח
למך	_____	למך

יבל, יובל, טובל קין, נעמה- נח

בסדר זה אין שתי שושלות מתחילות באותו דור, אך דוקא בצורה זו

ניתן למצוא הקבלות רבות בין השמות. (1)

א. אדם - אנוש. שניהם שמות כלליים לכל בני-האדם, לכל האנושות.
ראה למשל: תהילים מט ג: "גם בני אדם גם בני איש" (2)
ובתפלה: "אחה חונן לאדם דעת, ומלמד לאנוש בינה".

ב. הקוגות קין - קינן; עירד - ירד; מחושלה - מתושאל; ובמיוחד
למך - למך, מורים על הקשר ההדוק שבין שתי השושלות.

ג. חנוך - חנוך. גם שם זה משוחף בשתי השושלות, אמנם לא באותו
דור.

ד. מחויאל - מהללאל. גם שמות אלו אינם באותה שורה בסדור שלמעלה.
אך אם נבדוק, נראה ששניהם דור חמישי לאדם הראשון.
שמות אלו אינם דומים. דוקא הנגוד שביניהם מורה על כל הענין. שושלת
קין היא שושלת של מורדים נא-ל, הרוצים למחות את שם ה', וה' מוחה אותם
מן העולם במבול.
שושלת שח, בה עברה הסגולה האלקית מדור לדור (3), מיוצגת על ידי
מהלל-אל: עובדי ה' ומהללי שמו.

אמרו רבותינו בבראשית רבה (פרשה כד, ו):
"זה ספר תולדות אדם" - אלו תולדות ואין הראשונים תולדות.
למה? שהן כלין במים.

דאמר רבי יהושע בן לוי: כל השמות הללו לשון מרדות הן:
עירד - עורדן אני מן העולם. מחויאל - מוחן אני מן העולם.
מתושאל - מחישן אני מן העולם. למך - מה לי ללמך ולחולדותיו.
מוצאים אנו במדרש זה העמדה של שתי השושלות זו מול זו: אלה לקיום,
לחולדות ולחיי עולם, ואלה למחיה ולדראון עולם. שמו של מחויאל נדרש מלשון

"שאל אחר אחר ר"מ, לאחר שיצא לחרבות רעה.
א"ל: מאי דכתיב: "גם את זה לעמת זה עשה האלקים" (קהלת ז)?
א"ל: כל מה שברא הקב"ה בעולמו ברא כנגדו: ברא הרים -
ברא גבעות; ברא ימים - ברא נהרות.
אמר לו: רבי עקיבא רבך לא אמר כך! אלא ברא אדניקים -
ברא רשעים; ברא גן עדן - ברא גהיננום. כל אחד ואחד יש לו
שני חלקים, אחד בגן עדן ואחד בגהיננום.
זכה צדיק - נטל חלקו וחלק חבירו בגן עדן; נתחייב רשע -
נטל חלקו וחלק חבירו בגהיננום." (חגיגה טו.)

ה. עתה מגיעים אל החוליה האחרונה שבשתי השושלות: מול נח, אשר מצא חן
בעיני ה', עומדים כל בני למך שנמחו במבול. נשאלה השאלה: האם באמת לא
נוחר כל שריד לשושלתו של קין, ולשוא נבראה? שמה ניתן למצות נקודה של טוב
גם משושלת הרע?

"זה שאמר הכתוב: "מי יתן טהור מטמא לא אחד" (איוב יד).
כגון אברהם מתרח, חזקיה מאחו, יאשיה מאמון, מרדכי משמעי,
ישראל מעובדי כוכבים, העולם הבא מהעולם הזה.
מי עשה כן, מי צוה כן, מי גזר כן? לא יחידו של עולם?
(במדבר רבה, פרשה יט, א)

וכיוצא בו לעניננו:

"ואחות תובל-קין נעמה" - א"ר אבא בר כהנא: נעמה אשתו של
נח היתה. למה היו קורין אותה נעמה? שהיו מעשיה נעימים.
ורבנן אמרי: נעמה - אחרת (=רשעה) היתה, ולמה קורין
אותה נעמה? שהיתה מנעמת בתוך לעבודת כוכבים.
(ב"ר פרשה כג, ג)

ורש"י, המביא את הדעה הראשונה, מכריע שאמנם נמחזה כל שושלתו של קין, אך ניצוץ אחד של טוב שהיה בו בקין, נתגלגל ונתמצה בנעמה בת-כתו, והשתחף בבנינו מחדש של העולם אחר המבול.

* * *

מענין שנתגלגלו הדברים, וחזר אותו מעשה בכח בתה של נעמה, ששמה כשמה.

"ויאמר ה' אלי אל חצר אח מואב ואל חתגר במ מלחמה"

(דברים ב) וכי מה עלה על דעתו של משה לעשות מלחמה

שלא ברשות? אלא נשא משה ק"ו בעצמו. אמר: ומה

מדינים שלא באו אלא לעזור אח מואב, אמרה חורה

"צרו את המדינים והכיתם אותם", מואבים לא כל שכן?!

אמר לו הקב"ה: לא כשעלחה על דעתך עלתה על דעתי.

שתי פרדות טובות יש לי להוציא מהן: רוח המואביה

ונעמה העמונית.

(ב"ק לח:)

וגם כאן, אותן פרדות שנפרדו מזרעם של האומות הדחויים, זכרו להשתחף

בהקמתה של מלכות ישראל, ומזרעם - משיח בן דוד. (4)

(1) אל סדור זה הגעתי מתוך ההקבלה דלהלן, אך שמא תומך מהלך זה בפירוש הפסוק "אז הוחל לקרא בשם ה'" מלשון התחלה, כפירוש אבן-עזרא וספורנו, בנצוד לפירוש רש"י מלשון חול.

(2) צורת הרבוי של איש: אנשים, מורה על כך שמלת איש היא קצור של אנוש.

(3) ראה כוזרי מאמר א סימן מז.

(4) מובן שיש מקום לבחון בכל מקרה, מהו היסוד שעבר מן הרשע ונכלל בצדק על ידי המעבר של נעמה, רוח המואביה, ונעמה העמונית. וראה דברי ר' יעקב מדן, "בעלון שבות"; שבט תשל"ז עמ' 14.